

m e s e l e l e r i m i z

Şura'da Yeni Üniversiteler mes'elesi

Yazan:

Prof. Tayyib GÖKBİLGİN

ESAS vazifeleri ilmi araştırma ve yayınlar yapmak, ilmi formasyona sahip meslek adamları yetiştirmek, ilmi faaliyetlerini söz ve yazı ile halka yaymak olan Üniversitelerin memleketimizde çoğalması, nüfusumuza ve yurdumuzun büyüklüğüne göre yeter derecede olması hususlarının arzu ve ihtiyaçlarımızın başında geldiğine, kamu oyunun bu mesele ile çok yakından ilgilendiğine şüphe yoktur. Büyük önemi düşünöldüğü içindir ki, Milli Eğitim Şurası hazırlıkları arasında bu konuya bir yer verilmiş, şura çalışmaları sırasında da bir alt komisyon kurularak mesele, bütün cepheleri ve güçlükleri gözönüne alınarak incelenmiştir. Herkesçe bilinmektedir ve saklamaya lüzum yoktur ki, son açılan Üniversiteler sayısız güçlüklerle maruz kalmış, bütün vaad ve ümitlere rağmen istenilen şekilde faaliyete geçememeleri oldukça hayal kırıklıklarına yol açmıştır. Bu sebeple, yeni Üniversiteler açılması bahis konusu olurken, her şeyden önce, mutlaka bazı şartların yerine getirilmesi gerektiği kendiliğinden ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Bir taraftan, memleketin çeşitli bölgelerinde vukua gelen sosyal ve ekonomik gelişmelerin o bölgelere ait hususi ihtiyaçlar ve imkanlar doğurması gibi olaylara cevap vermek, diğer yandan, milletçe kalkınmamızda, ilim, kültür ve teknik bakımdan cihazlanmamızda yeni Üniversitelerin ve onlara bağlı araştırma enstitülerinin oynayacağı büyük ve müsbet rolü düşünmek, yüksek vasıflı ve seviyeli, keyfiyetçe yüksek randımanlı Üniversiteler kurabilmek bu problemin en can alıcı ruhlu noktası olarak görünüyor.

Bu konuda vaktiyle, 1956 da, Milli Eğitim Bakanlığınca bir komisyon kurulmuş, yeni açılacak Üniversitelerle ilgili problemleri inceleyip planlaştırmak isteyen bu komisyonun raporu bazı bazı memleket realitelerini tesbit ile bu davanın haline oldukça ışık da tutmuştu. Ancak, diğer bir çok eğitim işleri gibi, buna da gerekli önemi veremiyen, hatta, son açılan, yeni Üniversitenin (İzmir, Erzurum) karşılaştığı güçlükleri bertaraf ederek bunlara lüzumlu gelişme imkanlarını sağlamaya da muktedir olamıyan eski iktidarın yanlış ve anlayışsız tutumundan sonra, bu gün, durum, daha acil, daha nazik ve halli biran önce gereken bir mahiyet almıştır.

Şurada, bu meseleyi objektif bir şekilde inceleyip bu hususta sağlam esaslar tesbitine çalıştığı sırada, ilgili alt komisyon, halen Büyük Millet Meclisi komisyonlarında birer kanun mevzuu halinde aktüalite kazanan ve gerçekleştirilmek istenen yeni dört Üniversite teşkili hususundaki kanun layihalarından da haberdar olmuş ve bu çok mühim hayati konunun

mümkün olduğu kadar süratle, fakat ciddiyet ve mükemmeliyetle, halli icap ettiği kanaatine varan düşünce ve tavsiyelerini belirtmiştir. Bu noktaları komisyon raporundan ve şura zabıtlarından öğrenmek kabildir ve çok istifadelidir. Ancak, biz, burada, bunlara muvazi olarak bazı şahsi mütalaalarımızı özet olarak umumi efkara arz etmek istiyoruz:

Evela bu konuda şu temel ilkeyi kabul etmek lazımdır ki, Üniversitelerin ve Üniversite faaliyetlerinin İstanbul ve Ankaraya inhisar ettirilmeyip bir an önce vatan sathına yayılma işi bir plan ve programa bağlanmalıdır. Yurd kalkınmasının, sosyal ve ekonomik gelişmemizin en başta ilim ve kültür sahalarındaki inkişafı ve ilerlememize bağlı ve buna dayalı bulunacağı gerçeğini hatırımızdan hiç çıkarmamak icap eder. Aynı zamanda, muhtelif bölgelerde ilim ve kültür merkezleri vücuda getirebilmenin, en uzak köşeleri birinci sınıf ve yüksek vasıflı aydınlarla teçhiz edebilmenin, yurd ve toplum gerçeklerini iyice tanıyıp öğrenebilmenin en tesirli çare ve vasıtası da budur.

Yeni Üniversiteler kurulurken ve yerleri tesbit edilirken, en lüzumlu şartların tahakkukundan sonra, düşünülecek mühim nokta, kanaatimizce, tarihi atmosferin, ilim, kültür ve teknik faaliyetlere zemin olabilecek derecede tarih zenginliğinin ve ilim şuurunun o yerde mevcut olup olmadığını araştırmak olmalıdır. Yurdumuzda bugün, şu veya bu sebeple sosyal ve demografik önemlerini kaybetmiş görünen fakat orta ve yeni çağlarda uzun zamanlar Üniversite çalışmalarda bir mevki sahibi bulunan şehirlerimiz, tekrar küçük birer Üniversite şehri olarak taazuv edebilirler. Bundan altı sene önce, sayın İran Şahı, Üniversitemizden fahri doktora diploması alırken, bu noktaya bilhassa işaret etmiş ve Tokat, Amasya, Kayseri, Konya, Sivas, Diyarbakır, Gaziantep gibi eski ilim ve kültür şehirlerimizin orta çağ İran ilim dünyası için de Şiraz, Esfahan, Tebriz vesaire ayarında ve öneminde olduğunu belirtmişti. Bugün Almanya, Fransa ve İtalyanın asırlardanberi birer Üniversite şehri olarak tanınmış öyle şehirleri vardır ki, bir çok bakımlardan bizim bu saydığımız Türk vilayetleri ile kıyaslanabilir. Sadece, kuruluşun maksat ve ihtiyaçlara tam cevap vermesi, en verimli bir istikamet alabilecek böyle ilmi cihazlanma ve yatırmanın isabetle seçilmesi önem taşıyacaktır.

Bu hususta, düşünülen en makul hareket hattı, tutulacak doğru yolu, alt komisyonun da tesbit ettiği gibi, açılacak Üniversite veya fakültelerin, araştırma enstitülerinin gelişmiş Üniversite paraleli fakültelerinin patronajı altında tesisi, ilmi ve idari sorumluluğunun bu fakülteye, kuruluş kanununda tasrih edilmek suretiyle, tevdi ve bu ilginin ve münasebetin inkişafın asgari hududuna kadar devam etmesi şeklinde bir program ve plana rapt edilmesi olacaktır. Mesela, Adanada ilk kademedeki kurulması derpiş edilen Ziraat ve Veteriner Fakültelerinin ilmi kadrosunun Ankara Üniversitesinin paralel fakültelerince planlaştırılması-gerçekleştirilmesi gibi... Ancak bu Üniversitenin humaniter ilimleri ihtiva eden fakülteleri, edebiyat, hukuk, siyasi ilimler fakültelerinin tarihi, zemin ve atmosferi daha müsait olan ve 1956 raporunda da tavsiye edilmiş bulunan Hatay'da (Antakya'da) kurulması maksada daha iyi hizmet edecektir. Aynı suretle, aynı mülahazalarla, mesela, ileride kurulmasını temenni ettiğimiz Amasya Üniversitesinin, İktisat Fakültesi, Yabancı Diller Fakültesi, pekala Samsunda kurulabilir. Nitekim İtalyada tarihi Padun Üniversitesinin buna benzer fakülte şubelerinin Venedikte bulunması gibi...

Bu konuda, bilhassa üzerinde ısrar edeceğimiz diğer bir hususta, yeni Üniversiteler açılması düşünülürken bilhassa Fen ve Edebiyat Fakültelerinin, yani, asıl Üniversite zihniyeti ve kelimenin hakiki manasıyla Üniversite ruhunu en fazla temsil eden fakültelerin

rüçhaniyet kazanması, bunlara layık oldukları ehemmiyetin verilmesi meselesidir. Zira, Türk milletinin ve Türkiyenin istikbalinin, tatbikatçı ilim dallarından daha çok, Felsefe ve Fen Fakültelerinin ihtiva ettiği ilim ve fen şubelerinin kemmiyet ve keyfiyet derecesine dayanacağına inanıyoruz.